

4. Наказ НКЗС УРСР № 545 про виконання постанови Економічної ради при РНК СРСР «Про роботу Всеоюзного інституту наукових методів посіву» від 27 червня 1940 р. *ЦДАВО України*. Ф. 27. Оп. 17. Спр. 1019. Арк. 100–101.

5. Персональний состав Научного совета при НКЗД УССР в 1935 г. *ЦДАГО України*. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 6639. Арк. 92–94.

6. Список директоров научно-исследовательских институтов системы НКЗД УССР в 1935 г. *ЦДАГО України*. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 6639. Арк. 96.

7. Шербак С. Я. Науковці – учасники виставки. *Зернове господарство*. 1939. № 8–9. С. 26–29.

## **ВНЕСОК О. О. БРАУНЕРА В РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ**

*Безлуцька О. П.*

*Херсонська державна морська академія (м. Херсон)*

У жовтні цього року сільськогосподарська вища освіта відзначатиме своє 205-річчя. Найстарішим сільськогосподарським навчальним закладом України вважається Маримонтський землеробський інститут, заснований на підставі указу імператора Олександра I від 5 жовтня 1816 року на території колишнього Царства Польського у містечку Маримонт. У 1862 р. інститут було переведено в посад Ново-Олександрію Люблінської губернії, а з початком Першої світової війни інститут був евакуйований до Харкова.

З огляду на це актуальним є звернення до історії закладів вищої освіти сільськогосподарського профілю та висвітлення ролі окремих особистостей в їх заснуванні та розвитку.

Одним із ініціаторів створення сільськогосподарського вищого навчального закладу в Одесі був – Олександр Олександрович Браунер (1857–1941). Вперше ідея створення Сільськогосподарського інституту була піднята О. О. Браунером ще у 1916 році.

Разом із професором фізико-математичного факультету Новоросійського університету О. Г. Набоких О. О. Браунер приймав активну участь в організації Комітету сільськогосподарських курсів при Товаристві сільського господарства Південної Росії. 5 жовтня 1917 року на засіданні Товариства обидва вчених виступили із доповідями щодо актуальності створення вище згаданих курсів. Виступ О. О. Браунера був присвячений характеристиці Новоросії, як району діяльності Комітету [4].

Загальні збори Товариства пристали на пропозицію вчених і Комітет у складі 48 осіб було організовано. О. О. Браунер був обраний головою Комітету, а О. Набоких та О. Погібко стали заступниками голови.

Наприкінці 1917 року новостворений Комітет започаткував повторювальні курси для агрономів і загальнодоступні сільськогосподарські курси. Курси вели 24 викладачі. Однак, у січні 1918 року вони були закриті [5, с. 137].

9 лютого 1918 року відбулося відкриття Одеського сільськогосподарського інституту (ОСГІ), першого вищого навчального закладу у південному регіоні України, в якому здійснювалася підготовка фахівців у сфері сільського господарства. Головою правління ОСГІ певний час був О. О. Браунер. Крім

ного, у створенні та розвитку інституту активну участь приймали О. О. Бичихін, А. А. Бориневич, Г. А. Боровиков, Л. А. Єгунов, О. Г. Набоких, А. І. Погибко, А. О. Сапегін, Г. І. Танфільєв, І. Я. Точидловський, та інші [4].

У перші роки існування інституту О. О. Браунер поєднував роботу професора приватного тваринництва і сільськогосподарської зоології з посадою директора Земського Банку Херсонської губернії.

Він викладав в ОСГІ лекції із сільськогосподарської зоології та розведення сільськогосподарських тварин. А після закриття Земського банку завідував кафедрою тваринництва і два роки був деканом відділення тваринництва, яке після об'єднання ОСГІ з єврейським сільськогосподарським технікумом сформувалося у зоотехнічний факультет.

Саме тваринництву присвятив низку своїх праць О. О. Браунер. Так, одна за одною з під його пера вийшли роботи: «Животноводство» (1922), «Сельскохозяйственная зоология» (1923) та «Породы сельскохозяйственных животных» (1922 – 1923) [1, с. 104].

У своїх працях учений звертав увагу майбутніх зоотехніків на зниження чисельності овець через розорювання степів та перехід до зернового господарства; наводив класифікацію порід тварин; досліджував походження, екстер'єр та продуктивність національних порід рогатої худоби (сірої української та червоної степової). Важливе місце у роботах О. О. Браунера відведено методам вивчення домашніх тварин. Так, він виділяє палеонтологічний, порівняльно-анатомічний, етнографічний, лінгвістичний та опису предків домашніх тварин. Крім того, у працях запропоновано схему зоогеографічного районування південних степів, а також звернено увагу на вплив людини на природу та необхідність охорони природних ресурсів [2; 3].

У роки своєї роботи в заповіднику Асканія-Нова (1924 – 1925 та 1933) О. О. Браунер читав на сільськогосподарських курсах організованих для працівників Державного степового заповідника «Чаплі». Лекції вченого були присвячені степовій природі, історії вітчизняного сільського господарства, основам розведення та породам домашніх тварин, краніології, остеології, а також звертав увагу слухачів на корисних і шкідливих тварин та птахів українського степу.

Повернувшись у червні 1925 р. до ОСГІ О. О. Браунер обіймає посаду професора та присвячує себе підготовці спеціалістів-зоотехніків. Учений читав лекції з зоології, загального і спеціального тваринництва тощо.

У 1930 році О. О. Браунер звільнився з ОСГІ. У навчальному закладі в створенні та становленні якого він відіграв важливу роль не схвалювали те, що на своїх заняттях учений розповідав про орловських рисаків графа О. Г. Орлова-Чисменського; про охоронця природи та засновника асканійського зоопарку Ф. Е. Фальц-Фейна; критикував масове розорення степів та ін.

Таким чином, О. О. Браунер зробив вагомий внесок у розвиток сільськогосподарської освіти України виховавши не один десяток агрономів-тваринників та залишивши після себе навчальні посібники з тваринництва, що й досі викликають інтерес у дослідників.

### Джерела та література

1. Бондарь А. А. Вклад А. А. Браунера в развитие зоотехнической науки и образования. *Матер. междунар. научной конф. Одесса* : Астропринт, 2000. С. 103–110.
2. Браунер А. А. Животноводство: История животноводства в степной Украине. История одомашнивания. Виды и породы. Обследование животноводства. Одесса : Всеукраинское гос. изд-во, 1922. 343 с.
3. Браунер А. А. Сельскохозяйственная зоология. Одесса : Госиздат Украины, 1923. 413 с.
4. Михайлюк, В. І. Олександр Гнатович Набоких - основоположник ґрунтознавства в Україні та фундатор Одеського сільськогосподарського інституту. *Аграрний вісник Причорномор'я: збірник наукових праць*. Одеса, 2008. Вип. 46. Режим доступу : <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/965/2/Mikhailjuk.pdf>
5. Чорна Л. М. Одеський сільськогосподарський інститут у перші роки існування : від ідеї до реалізації. *Записки історичного факультету*. Одеса, 2010. № 21. С. 135-141. Режим доступу : <http://zif.onu.edu.ua/article/view/65206>

## **ШИРОКИХ ІВАН ЙОСИПОВИЧ (1868–1943) – ОРГАНІЗАТОР ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ЗООТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ У ТВАРИННИЦТВІ**

*Бородай І.С.*

*Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН*

На сучасному етапі вивчення історії аграрної науки та освіти в Україні важливе значення надається розвитку аграрної біографістики. Контекстове дослідження інтелектуальних біографій відомих учених сприяє формуванню уявлень про цілісний процес організації сільськогосподарської дослідної справи та фахової освіти, ролі визнаних лідерів в розробленні основоположних принципів розвитку галузевої науки. Свідченням цього є життя і діяльність талановитого, непересічного вченого кінця ХІХ – першої половини ХХ століття, професора І.Й. Широких, який був фундатором багатьох зоотехнічних учень та теорій, організатором системи вищої фахової освіти та дослідної справи в тваринництві.

І.Й. Широких народився 11 (23) липня 1868 р. в сел. Нейво-Шайтанське Верхньотурського повіту Пермської губернії (Російська імперія), де функціонував відомий Нейво-Шайтанський завод з випуску дахового заліза. Середню освіту здобув у Казанському землеробському училищі. Закінчив першу в Російській імперії школу молочного господарства, відкриту в 1871 р. в с. Єдімоново Тверської губернії фундатором вітчизняного молокознавства – В.М. Верещагіним. За тридцятирічний період існування школи її закінчили більш як 1000 осіб, деякі її випускники стали відомими фахівцями молочної справи, відіграли значну роль у становленні і розвитку вітчизняного скотарства.

Вищу освіту І.Й. Широких здобув у Петровській сільськогосподарській академії (нині Російський державний аграрний університет – МСГА ім. К.А. Тимірязєва), з інтересом слухав лекції М.П. Чирвинського, П.М. Кулешова, Є.А. Богданова. Зокрема, вважав себе продовжувачем традицій наукової школи П.М. Кулешова. Подальша доля пов'язала вченого з Імператорським Університетом Св. Володимира в Києві (нині Київський